

mıştır (Tahran 1373 hş.). 3. *Sa'âdetnâme*. Pratik ahlâk kaidelerini nasihat yoluyla öğreten 300 beyitlik bir mesnevidir. Eseri Edmond Fagnan Fransızca tercümesiyle birlikte neşretmiştir (ZDMG, XXXIV [1880], s. 643-674; XXXVI [1882], s. 96-114). Seyyid Münîr Bedahşânî mesneviyi *Revşenâ'nâme* ve Hayrâ-i Heratî'nin *Risâle*'siyle birlikte *Kitâb-ı Hayrân-ı Muvahhîd Vahdet* adıyla yayımlamış (Bombay 1333/1915), ayrıca Mahmûd Ganizâde tarafından *Sefernâme* ve *Revşenâ'nâme* ile birlikte neşredilmiştir (Berlin 1341/1922). *Sa'âdetnâme*'nin Şerîf-i İsfahânî olarak bilinen başka bir Nâsır'a (ö. 735/1334) ait olduğu kaydedilmektedir. Eseri Meliha Ülker Tarıkâhya Türkçe'ye çevirmiştir (İstanbul 1958). 4. *Sefernâme*. Ortaçağ seyahatnâme (rihle) türünün en güzel örneklerinden biri olan eserde müellif çeşitli şehirler, bölgeler, şahıslar, olaylar ve XI. yüzyılda İslâm toplumunun kültür ve medeniyeti hakkında orijinal bilgiler verir. İlk defa Fransızca tercümesiyle birlikte Charles Schefer tarafından yayımlanan eserin (*Sefer Nameh relation du voyage de Nassir i Khosrau, en Syrie, en Palestine, en Egypte, en Arabie et en Perse pendant les années de l'hégire 437-444 [1035-1042]*, Paris 1881; Amsterdam 1970), Delhi (1299/1882), Bombay (1309/1891) ve Tahran'da (1312, 1314) taşbaskıları yapılmıştır. Daha sonraki neşirleri Mahmûd Ganizâde (Berlin 1922), Debîr-i Siyâkî (Tahran 1356 hş./1977) ve Wheeler M. Thackson (New York 1986) tarafından gerçekleştirilmiştir. Eseri Evgenii Eduardoviç Berthels Rusça'ya (Leningrad 1933), M. Servetullah (Leknev 1937) ve Abdürrezzâk Kanîpûr (Delhi 1941) Urduca'ya, Yahyâ el-Haşşâb Arapça'ya (Kahire 1364/1945; Beyrut 1970), Wheeler M. Thackson İngilizce'ye (New York 1986, 2001), Manfred Mayrhofer (Graz 1993) ve Seyfeddin Najmabadi – Siegfried Weber Almanca'ya (Münich 1993), Abdülvehhab Tarzi Türkçe'ye (İstanbul 1950) tercüme etmiştir. 5. *Güşâyîş ü Rehâ-yîş*. Nâsır-ı Hüsrev'in kendisine sorulan otuz soruya verdiği cevapları içeren risâleyi Saîd-i Neffîsî neşretmiş (Leiden 1950; Tahran 1961), Faquir M. Hunzai de yayımlayıp İngilizce'ye çevirmiştir (London-New York 1998). İtalyanca'ya tercümesi Pio Filippini-Ronconi tarafından gerçekleştirilmiştir (Napoli 1959). 6. *Hânü'l-ihvân*. Bâtınlığın esaslarını felsefî te'villerle anlatan eseri Yahyâ el-Haşşâb (Kahire 1338) ve Ali Kavim (Tahran 1338 hş./1959) neşretmiş, Mehmet Kanar eseri *Dostlar Sofrası* adıyla Türkçe'ye çevirmiştir (İstanbul

1995). 7. *Vech-i Dîn (Rûy-i Dîn)*. İsmâîlî mezhebinin rehberi mahiyetinde olup müellifin farklı İslâmî düşünce ve uygulamalar hakkındaki te'villerini içeren bir eserdir. Mahmûd Ganizâde – Muhammed Kazvîni tarafından neşredilmiş (Berlin 1924), bu baskı ofset olarak Tahran'da yeniden yayımlanmış (1348 hş./1969), ayrıca Seyyid Hüseyin Nasr'ın İngilizce girişiyle birlikte Gulâm Rızâ Âvânî tarafından neşredilmiştir (Tahran 1398/1977). Eser Urduca'ya ve kısmî olarak Rusça'ya tercüme edilmiştir (Farhad Daftary, *Ismaili Literature*, s. 139). 8. *Câmi'u'l-hikmeteyn*. Hâce Ebû'l-Heysem el-Cürcânî'ye ait kasidenin yorumu olup Bedahşan Emîri Ebû'l-Meâlî Ali b. Esed'in ricası üzerine yazılmıştır (nşr. Henry Corbin – Muhammed Mün, Tahran 1953). Müellif bu eserinde din ve felsefe, diğer bir ifadeyle ilâhî ve beşerî hikmet arasında bir bağ kurmayı amaçlar. Eseri İbrâhim Desûkî Şetâ Arapça'ya (Kahire 1974), Isabelle de Gastines Fransızca'ya (Paris 1990), bir bölümünü Latîmah Parvin Peerwani İngilizce'ye (*An Anthology of Philosophy in Persia* [ed. Seyyid H. Nasr – M. Emîn Razavî, Oxford 2001, II, 293-311] çevirmiştir. 9. *Zâdû'l-müsâtîrîn*. Nâsır-ı Hüsrev, 453 (1061) yılında tamamladığı bu eserinde ruh gibi çeşitli metafizik konulardan bahsedip tenâsühü reddeder; Eflâtun ve Aristo ile Ebû Bekir er-Râzî gibi ilk İslâm filozoflarının görüşlerini tartışır. Muhammed Bezlürrahmân (Berlin 1341/1923) ve Ali Kavim (Tahran 1338 hş./1960) tarafından neşredilen eseri Yahyâ el-Haşşâb Arapça'ya çevirmiştir (Kahire 1364/1945).

BİBLİYOGRAFYA :

Nâsır-ı Hüsrev, *Divân* (nşr. Seyyid Hasan Takizâde), Berlin 1927, neşredenin girişi, s. 7-29; a.mlf., *Sefernâme* (nşr. M. Debîr-i Siyâkî), Tahran 1957, neşredenin girişi, s. 3-6; a.e. (nşr. Mahmûd Ganizâde), Berlin 1963, neşredenin girişi, s. 7-23; a.e. (trc. Abdülvehhab Tarzi), İstanbul 1967, tercüme edenin önsözü, s. I-XXX; a.mlf., *Saadetname* (trc. Meliha Ülker Tarıkâhya), İstanbul 1966, tercüme edenin önsözü, s. I-XXII; Zekerîyyâ b. Muhammed el-Kazvîni, *Âşârü'l-bilâd*, Beyrut, ts. (Dâru Sâdır), s. 489-490; Devletşah, *Tezkire*, s. 61-64; Emîn-i Ahmed-i Râzî, *Heft İktîlâm*, [baskı yeri ve tarihi yok], II, 348-358; Lutf Ali Beg, *Âteske-de*, Bombay 1299/1882, s. 202-208; Browne, *LHP*, II, 218-246; Storey, *Persian Literature*, I/2, s. 1138-1141; V/1, s. 201-212; W. Ivanow, *Nasir-i Khusraw and Ismailism*, Bombay 1948; a.mlf., *Problems in Nasir-i Khusraw's Biography*, Bombay 1956; Safâ, *Edebiyyât*, II, 443-469; a.mlf., "Menşe" ve Ma'nâ-yı 'Akl der Endişe-i Nâsır-ı Hüsrev", *İrânname*, VII/ 3, Bethesda 1368 hş./1989, s. 405-429; Rypka, *HIL*, s. 185-189; A. E. Bertel's, *Nâsır-ı Hüsrev ve İsmâ'iliyyân* (trc. Yahyâ Âryânîpûr), Tahran 1346 hş./1967; H. Corbin, "Nâsır-ı Khusrau and Iranian Ismâ'ilism", *CHIr.*,

IV, 520-542; *Yâdnâme-i Nâsır-ı Hüsrev*, Meşhed 1355 hş./1976; Ismail K. Poonawala, *Biobibliography of Ismâ'ili Literature* (ed. T. Joseph), Malibu 1977, s. 111-125; Mehdi Muhakkik, *Bist Güftâr*, Tahran 1363 hş./1984, s. 277-300; Farhad Daftary, *The Ismâ'ilis: Their History and Doctrines*, Cambridge 1990, s. 215-220, 639-642; a.mlf., *Muhallif İslâm'ın 1400 Yılı İsmâ'ililer: Tarih ve Kuram* (trc. Ercüment Özkaya), Ankara 2001, s. 249-252; a.mlf., *Ismaili Literature: A Bibliography of Sources and Studies*, London-New York 2004, s. 134-140; Abdülhüseyn Zerrinkûb, *Bâ Kârân-ı Hülle*, Tahran 1374 hş., s. 85-101; A. C. Hunsberger, *Nasir Khusraw, The Ruby of Badakhshan*, London 2000; a.mlf., "Nâsır Hüsrev: Fâtumî Entellektüel", *İslâm'da Entellektüel Gelenekler* (haz. Farhad Daftary, trc. Muhammed Şeker), İstanbul 2005, s. 131-148; Şerîfî, "Nâsır-ı Hüsrev Kubâdiyânî", *Ferhengnâme-i Edeb-i Fârsî* (nşr. Hasan Enûşe), Tahran 1380 hş./2002, I, 894-904; Mehmed Şerefeddin, "Nâsır-ı Hüsrev", *DİFM*, II/5-6 (1927), s. 1-21; G. M. Wickens, "The Sa'adatnâme Attributed to Nâsır-ı Khusrau", *IQ*, II (1955), s. 117-118; a.mlf., "The Chronology of Nâsır-ı Khusrau's Safarnâme", a.e., IV (1957), s. 66-77; Nazif Şahinoğlu, "Nâsır Hüsrev", *EFAD*, XV/2 (1986), s. 133-154; İsmâil Şafak, "Âyâ Nâsır-ı Hüsrev Hüccet-i Horâsân Bûd?", *Mecelle-i Dânişkede-i Edebiyyât ve 'Ulûm-i İnsânî*, XXXV/1-2, Tahran 1381 hş./2002, s. 101-111; E. Berthels, "Nâsır-ı Hüsrev", *IA*, IX, 96-97; Azim Nanji, "Nâsır-ı Khusraw", *Et*² (Ing.), VII, 1006-1007; Seyyed Hossein Nasr, "Nâsır-ı Khusraw", *ER*, X, 312-313.

NİHAT AZAMAT

NÂSIRA

(الناصر)

Hz. İsmâ'nın doğduğu ve yetiştiği şehir.

Günümüzde İsrail sınırları içinde bulunan Nâsıra, denizden 505 m. yükseklikte olup etrafı tepelerle çevrili bereketli bir vadi konumundadır. Hz. Meryem'in yaşadığı ve İsmâ'nın peygamberlik görevine başlayıncaya kadar hayatını geçirdiği şehrin onun düşünce sisteminin gelişmesinde etkili olduğu kabul edilir. Nitekim İsmâ'nın doğumunun Cebrâil tarafından Hz. Meryem'e müjdelanmesi (Luka, 1/26-36), ilk çocukluk ve gençlik yıllarında dindaşları olan yahudilerle yürüttüğü fikrî münakaşalar (Matta, 13/54-58; Luka, 4/17-30) gibi olaylar bu şehirde meydana gelmiştir.

Önceleri Nazareth olarak bilinen şehir günümüz İbrânice'sinde Naşera, Arapça'da Nâsıra diye geçmektedir. Nazareth (nazareth) adının "geçit" anlamındaki nazer kökünden türediği söylenmektedir. Araştırmacılar, şehrin konumunun ve adının türediği kelimenin aynı zamanda "gözetlemek" (nazar) mânasına gelmesinden hareketle Nâsıra'nın gözetleme yeri olduğunu ileri sürmektedir. Yeni Ahid el yazmalarının

NÂSIRA

da bu kasabanın adının farklı versiyonlarına işaret edilmektedir. İslâmî kaynaklara göre hristiyanlar için Nasrânî isminin kullanılmasının sebeplerinden biri Hz. İsa'nın memleketi olan Nâsıra'ya nisbet edilmesidir (Yâkût, V, 251; *DİA*, XVII, 328).

Nâsıra, gerek İsa öncesinde gerekse İsa döneminde bölgenin merkezlerinden biri olarak kabul edilmüyordu. Çünkü kasaba önemli bir ticaret yolu üzerinde olmadığı gibi başka bölgelere ihraç edecek bir ürüne de sahip değildi. Hristiyanlığın Roma İmparatorluğu'nun resmî dini olmasına kadar genellikle köylülerin yaşadığı bir ziraat merkezi olan bu yöre şehirden ziyade kasaba niteliği taşıyordu. Nitekim kaynaklara göre Hz. İsa'nın dünyaya geldiği dönemde burası 200-400 kişinin yaşadığı küçük bir yerleşim yeri idi. Nâsıra kasabası ve çevresi kır çiçekleri, zeytin, incir, dut, limon, nar ve badem ağaçlarıyla kaplıdır. Yazın çok sıcak, kışın da ılıman bir iklime sahiptir.

Yeni Ahid ve buna bağlı olarak kaleme alınan ilk dönem hristiyan metinleri dışında Konstantin dönemine kadar (IV. yüzyıl) hiçbir eserde Nâsıra kasabasına atıf yoktur. Bu bağlamda ne Eski Ahid metinlerinde ne de bu metinlerin yorum ve izahlarını içeren ve Galilee bölgesindeki altmış üç şehre atıfta bulunan Talmud'da bu şehre göndermede bulunulmaktadır. Ayrıca Roma imparatoru adına yahudi tarihini ya-

zan Josephus, *Jewish Antiquities* (yahudi tarihi) adlı eserinde 66-67 yılı yahudi isyanlarını anlatırken bölgede yer alan kırk beş şehirden bahsetmesine rağmen Nâsıra'dan hiç söz etmemektedir. Bu durum kasabanın IV. yüzyıla kadar küçük bir yerleşim merkezi olduğunu göstermektedir. Hatta Yuhanna İncili İsa'yı duyanların, "Nâsıra'dan iyi bir şey çıkabilir mi?" diyerek ilkin ona inanmak istemediklerini nakletmektedir (Yuhanna, 1/45-46).

Hristiyanlığın Roma İmparatorluğu'nun resmî dini haline gelmesinden sonra elde ettiği politik güçle birlikte bu şehre atıfların yapıldığı görülür. Kilise tarihçisi Epiphanius'a göre Konstantin devrine kadar Nâsıra'da sadece yahudiler yaşamaktayken onun döneminden itibaren burada yaşayan hristiyanların sayısı gittikçe artmıştır. Filistin bölgesinin müslümanlar tarafından ele geçirilmesinin (636) ardından bölgede hristiyan sayısı artmaya devam etmiştir. Nâsıra, Konstantin zamanında ve sonrasında hızlı bir şekilde inşa edilen kiliseler, manastırlar ve aziz mezarlarıyla kut sal bir hristiyan şehrine dönüştürülmüştür.

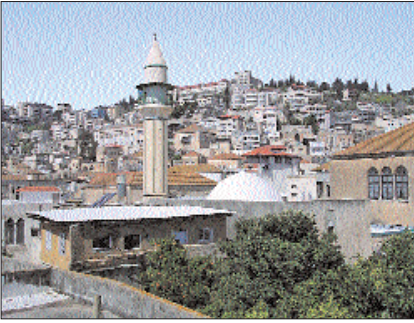
Nâsıra, 629 yılında imparator Heraklios'un şehrin bütün yahudilerini sürmesiyle bir süre hristiyan şehri oldu. 13 (634) yılında Kuzey Filistin fâtihi Şurahbil b. Hase ne tarafından İslâm topraklarına katı-

lınca müslümanlarla hristiyanlar şehirde birlikte yaşadılar. Şehir, Haçlı seferleri sırasında müslümanlarla hristiyan güçleri arasındaki çatışmaların en çok görüldüğü yerlerden biri olarak birçok defa el değiştirdi ve yıkımlara uğradı. 690'da (1291) Memlûk Sultanı Halil b. Kalavun tarafından geri alınan Nâsıra uzun süre önemsiz bir yerleşim merkezi olarak kaldı. 923'te (1517) Osmanlılar'ın hâkimiyetine geçti. Osmanlılar'a baş kaldırarak bölgede hâkimiyet kuran Dürzi Emîri Ma'noğlu Fahreddin zamanında Lübnan Mârûnîleri'nden bir grubun gelmesiyle hristiyanlar tekrar şehre yerleşmeye başladı (1040/1630). XIX. yüzyıla kadar şehirde yahudi nüfusu görülmemektedir (Osmanlı devrinin sonlarında bütün kazadaki yahudi nüfusu 700 iken 1931'de 3172, 1945'te 7600 olmuştur). XVIII. yüzyılın ortalarında Osmanlılar'a isyan edip Akkâ ve çevresinde hâkimiyet kuran Zâhir el-Ömer de bir süre Nâsıra'yı kendisine mesken tuttu. 1799'da Napolyon Bonapart'ın Akkâ kuşatması sırasında Nâsıra yakınlarında Osmanlı ve Fransız kuvvetleri arasında çarpışmalar meydana geldi. Osmanlı devrinin sonlarında Akkâ mutasarrıflığını oluşturan dört kazadan biri de Nâsıra idi. 1918'de İngilizler'in işgal ettiği Nâsıra aynı zamanda Celîl livâsının merkezi haline getirildi. 1922'de bu livâ kaldırılıncaya merkezi Hayfa olan Kuzey livâsına bir kaza merkezi olarak katıldı. 16 Temmuz 1948'de İsrail tarafından işgal edildi. 1912'de yirmi iki köyü bulanan Nâsıra kazasının toplam nüfusu 19.952, şehir merkezinin ise 7988 idi. Osmanlı döneminin sonlarında kaza nüfusu 21.454'e, 1931'de 28.592'ye, 1945'te 46.100'e ulaştı. Şehir merkezindeki nüfus ise 1945'te 14.200, 1950'de 23.000, 1965'te 30.000 idi. Günümüzde 60.000 civarında nüfusa sahip bulunan Nâsıra'da yahudilerin ve müslüman Araplar'ın yanı sıra ağırlıklı olarak çeşitli hristiyan grupları yaşamaktadır.

Hristiyanlığın Roma İmparatorluğu'nun resmî dini olmasından sonra hristiyan yetkilileri Nâsıra'yı hac merkezi olarak ilân etmiş. İsa'nın ve ailesinin hâtırını yaşatmak için burada çeşitli dinî mekânlar inşa etmeye başlamıştır. Bunların en önemlisi, Cebraîl'in İsa'yı müjdelemek için Hz. Meryem'i ziyaret ettiği yerde 356 yılında İmparatoriçe Helena'nın yaptırdığı Annunciation Kilisesi'dir. Zamanla yıkılan ve 1960'larda Fransisken tarikatının mensupları tarafından tekrar inşa edilen kilise günümüzde Hz. Meryem Bazilikası olarak bilinmektedir. İmparator Konstantin yahudileri hristiyanlaştırmak amacıyla Nâsıra dahil

Nâsıra'dan bir görünüş

Nâsira'daki Câmiu'l-ebyaz'ın dış görünüşü

bütün yahudi şehirlerinde kiliseler yaptır-
mıştı.

Günümüzde Hristiyanlığa ait çok sayı-
da dinî eser bulunan Nâsira şehri özellikle
hristiyanlar için dinî turizm ve hac mer-
kezidir. Şehirde yirmi dört kilise ve manas-
tırla birkaç müze bulunmaktadır. Bu me-
kânların en önemlilerinden bazıları şun-
lardır: III. yüzyıldan kalan bir sinagog, Hz.
Meryem'in evi üzerine yapılan kilise, yaşa-
dığı evin de içinde bulunduğu alanda inşa
edilen Marangoz Yûsuf Kilisesi, Hz. Mer-
yem Bazilikası'nın avlusunda yer alan su
kuyusu, 636 yılında şehrin müslümanla-
rın eline geçmesinden sonra inşa edilen
camiler ve Hz. Meryem Bazilikası yanında
yaptırılan eski bir alışveriş merkezi. Şehir-
deki eski yapılardan biri de Osmanlı döne-
mine ait el-Câmiu'l-ebyaz'dır (1812).

BİBLİYOGRAFYA :

A. S. Geden, "Nazareth", *Dictionary of Christ
and the Gospels* (ed. J. Hastings – J. A. Selbie),
Edinburgh 1909, s. 236-237; G. W. Thatcher, "Na-
zareth", *DB²*, s. 496-497; Yâkût, *Mu'cemü'l-bül-
dân*, Beyrut 1397/1977, V, 251; B. Lewis, *Studi-
es in Classical and Ottoman Islam (7th-16th Cen-
turies)*, London 1976, s. 416-425; G. le Strange,
Palestine under the Moslems, Frankfurt 1993, s.
301-302; J. D. Crossan – J. L. Reed, *Excavating
Jesus*, San Francisco 2001, s. 49-70; F. Buhl –
[C.E. Bosworth], "al-Nâşıra", *EI²* (İng.), VII, 1008-
1009; "en-Nâşıra", *Mu.Fs.*, IV, 436-441; Yûsuf
Ubeyd, "en-Nâşıra", *Meusû'atü'l-müdüni'l-Filis-
tiniyye*, Dimaşk 1990, s. 751-780; Kürşat Demir-
ci, "Hristiyanlık", *DİA*, XVII, 328.

MAHMUT AYDIN

NÂSİRÎ, Abdülkayyûm

(bk. KAYYÛM NÂSİRÎ).

NÂSİRÎ, Ahmed b. Hâlid

(bk. SELÂVÎ, Ahmed b. Hâlid).

NÂSİRİYYE

(النَّاصِرِيَّة)

Deylem ve Taberistan'da hüküm süren
ve Nâsir el-Alevî unvanıyla da tanınan
Hasan el-Utrûş'un
(ö. 304/917)
mensuplarına verilen ad
(bk. HASAN el-UTRÛŞ).

NÂSİRİYYE

(النَّاصِرِيَّة)

Şâzeliyye tarikatının İbn Nâsir diye
tanınan Ebû Abdullah Muhammed
b. Muhammed b. Ahmed ed-Der'î'ye
(ö. 1085/1674)
nisbet edilen bir kolu
(bk. ŞÂZELİYYE).

NÂSİR - LİDÎNİLLÂH

(النَّاصِر لِدِينِ اللَّهِ)

Ebû'l-Abbâs en-Nâsir-Lidînillâh Ahmed
b. el-Müstazî-Biemrillâh el-Hasen el-Abbâsî
(ö. 622/1225)

Abbâsî halifesi
(1180-1225).

553'te (1158) doğdu. Babası Halife Müs-
tazî-Biemrillâh, annesi Türk asıllı bir câri-
ye olan Zümürüt (Zümürüd) Hatun'dur. Ba-
basının ölümünün ardından 2 Zilkade 575
(30 Mart 1180) tarihinde hilâfet makamına
geçti. Nâsir-Lidînillâh önce Büveyhîler'in,
daha sonra Selçuklular'ın yüzyıllar boyun-
ca süren hâkimiyeti karşısında dünyevî gü-
cünü büyük ölçüde kaybetmiş olan Abbâsî
hilâfetinin hâkimiyetini yeniden tesis et-
mek için siyasî, askerî, içtimai, idarî ve fikrî
alanlarda çalışmalar başlattı. 583'te (1187)
hilâfet merkezi Bağdat'taki eski Selçuklu
sarayını yabancı bir idarenin vesayetinin
sembolü olduğu gerekçesiyle yıktırdı (İb-
nü'l-Esîr, XI, 560). Akkâ 585-587 (1189-
1191) yıllarında Haçlılar'ın muhasarası al-
tında iken şehri savunan Selâhaddin-i Ey-
yûbî'nin yardımına gitmek yerine sınırla-
rını kuzeye doğru genişletti ve Selâhad-
din'in doğum yeri olan Tıkrî'ti ele geçirdi
(a.g.e., XII, 42; Ebû Şâme, II, 178). Fırat
kıyısındaki yerleşim merkezlerini hâkimi-
yeti altına aldı (İbnü'l-Esîr, XII, 58-59).
Halifenin Selâhaddin'e karşı bu olumsuz
tavrının sebebi muhtemelen, 583'te (1187)
Kudüs'ü Haçlılar'dan geri almasından son-
ra Selâhaddin'in kendi topraklarına da sal-
dırbileceği endişesiydi. En çekindiği raki-
bi Irak Selçuklu Sultanı II. Tuğrul'un, müt-
tefiki Hârizmşah Alâeddin Tekiş'le yaptığı
savaşta öldürülmesiyle birlikte Irak Sel-

çuklular'ın tarihî karışması (590/1194)
halifeyi rahatlattı. Nâsir'in Hârizmşah Alâ-
eddin Tekiş'e Selçuklu sultanına karşı gi-
rişimde bulunması için emir verdiği ve bu
emri meşrulaştırmak için kendisine Sel-
çuklu sultanı hakkındaki şikâyetlerinin yer
aldığı bir mektup gönderdiği rivayet edil-
mektedir (a.g.e., XII, 107).

Selçuklular'a karşı iş birliği yapan Halife
Nâsir-Lidînillâh ile Hârizmşah Alâeddin
Tekiş, Selçuklular'ın mirasını paylaşma ko-
nusunda anlaşmazlığa düştüler. Halife hâ-
kimiyet sahasını genişletmek için Selçuk-
lu topraklarını ilhak etmeyi düşünüyordu.
Veziri İbnü'l-Kassâb bu amaçla Hûzistan ile
bazı İran eyaletlerini ele geçirdi (591/1195).
Selçuklular'ın bütün mirasına sahip olmak
isteyen Hârizmşah ertesi yıl halifenin zap-
tettiği bu yerleri geri almayı başardı, sa-
dece Hûzistan'ı Nâsir'a bıraktı. Halife, da-
ha sonra burasını Horasan ve Türkistan'la
birlikte Hârizmşahlar'ın toprakları olarak
tanımak zorunda kaldı. Bunun üzerine
Alâeddin Tekiş'e karşı Gurlular'la ittifak
yaptı (a.g.e., XII, 135-137). Tarafar arasın-
daki mücadele askerî alanla sınırlı kalma-
yıp hukuk alanına da yayıldı. Hukuk saha-
sındaki çekişmeler Tekiş'in oğlu ve halefi
Alâeddin Muhammed zamanında doruk
noktasına ulaştı. Muhammed b. Tekiş, ha-
lifeden Selçuklular'dan daha sert bir tavır
içerisinde hâkimiyetinin tanınmasını ve is-
minin Bağdat'ta okunan hutbelerde zik-
redilmesini istedi. Daha önce babası da
böyle bir talepte bulunmuş ve reddedil-
mesi durumunda halifeyi Bağdat'a yürü-
mekle tehdit etmişti. Karşılıklı tahrikler-
den sonra Muhammed b. Tekiş, ülkesin-
deki ulemâdan Nâsir-Lidînillâh'ın hilâfete
lâik olmadığına dair bir fetva alıp onun
yerine Hz. Ali soyundan Alâülmülk-i Tirmi-
zî'yi halife tayin ettiğini duyurdu. Kendi
adına hutbe okuttu, sikke kestirdi. Nâsir,
bu meseleyi ve Muhammed b. Tekiş'in Bağ-
dat üzerine yürüme tehdidini diplomatik
yoldan çözmeye çalıştıysa da başarılı ola-
madı (614/1217). Öte yandan Hârizmşah,
vakitsiz bastıran kış yüzünden ordularını
Horasan ve Mâverâunnehir'e geri çekmek
zorunda kaldı; Bağdat bu sayede saldırı-
ya uğramaktan kurtulmuş oldu. Muham-
med b. Tekiş, Horasan'da bir cuma hut-
besinde Nâsir'ı ölü olarak ilân etti (a.g.e.,
XII, 318).

Bu devirde yazılmış bir Batı kaynağında,
Halife Nâsir-Lidînillâh'ın Hârizmşahlar'ın
Bağdat'a yürümesinden korkarak Nestûrî
Katholikos'unu yardım istemek üzere Cen-
giz Han'a gönderdiğinden bahsedilmektey-
se de (*EI²* [İng.], VII, 997) İslâm tarihi kay-